

Kodeks karny wykonawczy

z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. Nr 90, poz. 557)

Tekst jednolity z dnia 1 marca 2018 r. (Dz.U. 2018, poz. 652)

(zm.: Druk sejmowy Nr 2290)

Część ogólna

Rozdział I. Zakres obowiązywania

Literatura: *K. Postulski*, Orzekanie o kosztach sądowych w postępowaniu karnym wykonawczym, Prok. i Pr. 2013, Nr 10; *tenże*, Postępowanie wykonawcze w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe, NPKP 2000, Nr 29; *tenże*, Stosowanie przepisów kodeksu karnego w postępowaniu wykonawczym (wątpliwości, niespójności, propozycje), w: Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, t. II, Warszawa 2012; *J. Skupiński*, Podstawowe problemy interpretacyjne unormowań dotyczących środków probacyjnych, w: Środki związane z poddaniem sprawcy próbie (pod red. *J. Majewskiego*), Toruń 2013; *tenże*, Rażące naruszenie porządku prawnego, jako podstawa odwołania środka probacyjnego, w: Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu, Lublin 2011; *W. Wróbel*, Aktualne problemy intertemporalne okresu przejściowego po wejściu w życie ustawy z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Część 1, CzPKiNP 2015, Nr 4 (wydanie internetowe).

Art. 1. [Zakres przedmiotowy]

§ 1. Wykonywanie orzeczeń w postępowaniu karnym, w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności odbywa się według przepisów niniejszego kodeksu, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. W postępowaniu wykonawczym w kwestiach nieuregulowanych w niniejszym kodeksie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Wstęp	1–2	5. KKW a ustawa z 22.11.2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz.U. z 2014 r. poz. 24 ze zm.) . .	14
1. Zakres regulacji	1	III. Zakres przedmiotowy zastosowania KKW	15–28
2. Akty wykonawcze	2	A. Orzeczenia wydawane w postępowaniu karnym	15–18
II. Odniesienia systemowe	3–14	1. Rodzaje orzeczeń	15
A. Prawo konstytucyjne	3–6	2. Wyroki w postępowaniu karnym	16
1. Konstytucja RP a KKW	3	3. Postanowienia w postępowaniu karnym	17
2. Organy władzy publicznej	4	4. Postanowienia	18
3. Konstytucyjna ochrona godności człowieka a postępowanie wykonawcze	5	B. Orzeczenia i mandaty w sprawach karnych skarbowych	19–23
4. Ograniczenia w zakresie praw i wolności a postępowanie wykonawcze	6	1. Wyroki na gruncie KKS	19
B. Prawo międzynarodowe i unijne	7–8	2. Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności	20
1. EKPCz	7	3. Postanowienia	21
2. Prawo karne wykonawcze a prawo unijne	8	4. Prawo właściwe	22
C. Kodeks karny wykonawczy a regulacje szczególne dotyczące wykonywania orzeczeń	9–14	5. Mandaty	23
1. KKW a KKS	9	C. Orzeczenia i mandaty w sprawach o wykroczenia	24–26
2. KKW a NielU	11	1. Rodzaje orzeczeń	24
3. KKW a KK	12		
4. KKW a ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych	13		

2. Wyroki	25	9. Stwierdzenie niewłaściwości	37
3. Mandaty	26	10. Wyłączenie sędziego i prokuratora	38
D. Kary porządkowe i środki przymusu	27–28	11. Definicja pokrzywdzonego	39
1. Kara porządkowa	27	12. Przepisy o tłumaczu i obrońcy	40
2. Środki przymusu	28	13. Przepisy o pełnomocniku	41
IV. Zakres zastosowania przepisów KPK w postępowaniu wykonawczym	29–53	14. Postanowienia	42
1. Charakter odesłania zawartego w art. 1 § 2 KKW	29	15. Prostowanie omyłek pisarskich i rachunkowych	43
2. Udział czynnika społecznego	30	16. Wymogi formalne pism procesowych	44
3. Zasada obiektywizmu	31	17. Terminy	45
4. Domniemanie niewinności	32	18. Doręczenia	46
5. Zasada <i>in dubio pro reo</i>	33	19. Protokoły	47
6. Zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądu	34	20. Dostęp do akt	48
7. Mediacja w postępowaniu wykonawczym	35	21. Dowody	49
8. Właściwość miejscowa sądu	36	22. List gończy i list żelazny	50
		23. Środki odwoławcze	51
		24. Kasacja i wznowienie postępowania	52
		25. Koszty sądowe	53

I. Wstęp

1. **Zakres regulacji.** Kodeks karny wykonawczy jest aktem prawnym, który w obszernym zakresie reguluje problematykę wykonywania orzeczeń, które zapadają w szeroko pojętym postępowaniu karnym. Uregulowanie zawarte w przepisie art. 1 KKW określa zakres przedmiotowy regulacji.
2. **Akty wykonawcze.** Nie jest to jednak jedyny akt, który dotyczy problematyki wykonywania orzeczeń wydawanych w postępowaniu karnym. Obok KKW problematykę wykonawczą regulują również akty wykonawcze do tego kodeksu, a także inne akty normatywne, które problematykę tę normują samodzielnie lub poprzez odesłanie do odpowiedniego stosowania KKW.

II. Odniesienia systemowe

A. Prawo konstytucyjne

3. 1. **Konstytucja RP a KKW.** W zakresie problematyki prawa karnego wykonawczego nie sposób przejść obojętnie nad uregulowaniami zawartymi w Konstytucji RP, które wprost dotyczą zagadnień związanych z wykonywaniem orzeczeń karnych.
4. 2. **Organy władzy publicznej.** Problematyką wykonywania orzeczeń wydawanych w sprawach karnych zajmują się **organy władzy publicznej**. Zgodnie z art. 7 Konstytucji RP mogą one działać jedynie w granicach i na podstawie prawa. Nie można zatem domniemywać kompetencji organów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych (zwłaszcza wymienionych w art. 2 KKW), których realizacja zazwyczaj stanowi przejaw ograniczenia praw obywateli, wobec których zapadło takie orzeczenie. Kompetencja taka musi być **wyraźna**, a nie dorozumiana. Uregulowanie to współgra z przepisem art. 4 § 2 KKW, który stanowi, że skazany zachowuje prawa i wolności obywatelskie, a ich ograniczenia mogą wynikać **jedynie z ustawy** oraz z **wydanego na jej podstawie prawomocnego** orzeczenia. Oznacza to, że w przypadku, gdy przepis KKW, określający kompetencje organu wykonującego orzeczenie, jest niejasny, nie wolno wyklądać go w sposób niekorzystny dla skazanego. Podobnie będzie z tymi uregulowaniami, które przewidują ograniczenia praw i wolności skazanego.
5. 3. **Konstytucyjna ochrona godności człowieka a postępowanie wykonawcze.** W zakresie postępowania wykonawczego istotne znaczenie ma również uregulowanie zawarte w **przepisie art. 30 Konstytucji RP**, który chroni niezbywalną, przyrodzoną godność człowieka. Sprawca czynu zabronionego (przestępstwa lub wykroczenia) nie traci tej godności przez sam fakt jego przypisania w prawomocnym orzeczeniu (wyroku skazującym lub warunkowo umarzającym postępowanie). Oznacza to, że w procesie wykonywania kary powinien być traktowany z posza-

nowaniem tej godności. Również środki przymusu stosowane wobec takiego podmiotu w toku postępowania wykonawczego nie mogą naruszać tego dobra prawnego.

4. **Ograniczenia w zakresie praw i wolności a postępowanie wykonawcze.** Treść uregulowań, 6 dotyczących wykonywania orzeczeń, wydawanych w postępowaniu karnym, musi odpowiadać **przepisowi art. 31 ust. 1 Konstytucji RP**. Większość tych rozwiązań prawnych, a przede wszystkim ich stosowanie prowadzi do ograniczenia praw i wolności osoby, której przypisano popełnienie czynu zabronionego. Podlegają one zatem kontroli przez pryzmat tego właśnie wzorca konstytucyjnego. Nasuwa się ogólniejsza uwaga, iż stosowanie szeroko pojętej represji w obszarze prawa karnego podlega kontroli konstytucyjnej przez pryzmat tego uregulowania na dwóch płaszczyznach. Na płaszczyźnie prawa karnego materialnego bada się, czy możliwość zastosowania określonej sankcji pozostaje w zgodzie z rzezonym uregulowaniem konstytucyjnym. Druga płaszczyzna to obszar prawa karnego wykonawczego, gdzie wzorzec określony w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP pozwala zweryfikować konstytucyjność rozwiązań określających zasady wykonywania (egzekucji) tej sankcji.

B. Prawo międzynarodowe i unijne

1. **EKPCz.** W Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolno- 7 ści z 1950 r. odnaleźć można szereg unormowań ogólnych, które odnoszą się do wykonywania orzeczeń wydawanych w sprawach karnych i które mogą stanowić wzorzec kontroli krajowych uregulowań w tym zakresie, a także decyzji organów wykonujących orzeczenia – przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Por. komentarz do poszczególnych przepisów KKW.

2. **Prawo karne wykonawcze a prawo unijne.** Od chwili wejścia RP do UE także prawo 8 europejskie wywiera znaczący wpływ na kształt prawa karnego wykonawczego. Uregulowania te najczęściej przybierają formę decyzji ramowych, które wymagają implementacji do polskiego porządku prawnego poprzez ustawodawstwo krajowe. Implementowane uregulowania można znaleźć zwłaszcza w KPK. Por. rozdziały 65c, 66, 66a, 66b, 66c, 66d, 66g, 66h, 66i KPK.

C. Kodeks karny wykonawczy a regulacje szczególne dotyczące wykonywania orzeczeń

1. **KKW a KKS.** W sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe w postępowaniu wyko- 9 nawczym stosuje się w pierwszej kolejności przepisy KKS (art. 178 § 1 KKS). Jeżeli określona kwestia nie jest uregulowana w KKS, zastosowanie znajduje KKW, który z kolei w kwestiach nieuregulowanych w tym kodeksie odsyła do KPK. Tak więc w sprawach karno-skarbowych postępowanie wykonawcze uregulowane jest w istocie w trzech podstawowych aktach prawnych. Por. kom. do art. 25–31, 44–52a, 187–195b, 177 oraz 178 KKW.

Wydaje się, że w świetle regulacji, zawartej w art. 178 § 1 KKS, zastrzeżenie, iż według 10 przepisów KKW wykonuje się orzeczenia wydawane w sprawach karnych skarbowych, jawi się jako zbędne, żeby nie powiedzieć niespójne. Przepis art. 1 § 1 KKW czytany w oderwaniu od tego szczególnego uregulowania wskazuje na to, że przepisy KKW znajdują zastosowanie w pełnym zakresie (i to wprost) w takich sprawach. Natomiast przepis art. 178 § 1 KKS nie tylko odsyła do odpowiedniego (a nie bezpośredniego, wprost) stosowania przepisów KKW, ale stawia te uregulowania na drugim miejscu. W świetle regulacji, zawartej w tym przepisie, zastrzeżenie w art. 1 § 1 KKW, iż według przepisów tego kodeksu wykonuje się orzeczenia wydawane w sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe jawi się, jako całkowicie zbędne.

2. **KKW a NielU.** Orzeczenia w sprawach nieletnich wykonywane są, co do zasady, na pod- 11 stawie przepisów NielU (dział IV). Co istotne, nie odsyłają one do przepisów KKW w zakresie nieuregulowanym w ustawie. W takiej sytuacji zgodnie z art. 20 § 1 NielU stosuje się odpowiednio przepisy KPC. Jednak orzeczenia o karze wydane w toku postępowania w trybie rzeczonej ustawy wykonywane są według zasad określonych w KKW (por. art. 69 § 2 NielU). Na podstawie przepisu art. 10 § 2 KK dopuszczalne jest pociąganie do odpowiedzialności karnej nieletniego, który ukończył lat 15. W razie wymierzenia kary, będzie ona wykonywana na podstawie przepisów KKW.

3. **KKW a KK.** Kodeks karny wykonawczy sporadycznie, w przepisach szczególnych od- 12 syła do niektórych uregulowań zawartych w KK (por. art. 45 § 1 *in fine* KKW, art. 152 § 1,

art. 155 § 1, art. 159 § 1, art. 163 § 2, art. 235 § 2 KKW). Oznacza to, co do zasady, brak możliwości odwoływania się do uregulowań zawartych w KK, bez wyraźnej podstawy prawnej w toku postępowania wykonawczego. Nie oznacza to jednak braku możliwości stosowania do niektórych instytucji, uregulowanych w KKW, przepisu art. 4 § 1 KK w razie zmiany ustawodawstwa karnego wykonawczego, zwłaszcza jeśli ustawa nowelizująca nie rozstrzyga zagadnień intertemporalnych. Trzeba podkreślić, że jest to możliwe tylko wówczas, gdy określona instytucja uregulowana w KKW ma **charakter materialny**, a nie procesowy. W innych przypadkach obowiązuje zasada stosowania ustawy nowej w postępowaniu wykonawczym [tak również W. Wróbel, Aktualne problemy, s. 6; na temat uregulowań karnowynikawczych w KK zob. K. Postulski, Stosowanie przepisów, w: Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, t. II (pod red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel), s. 909 i n.; zob. też post. SN z 28.8.2013 r., V KK 160/13, OSNKW 2013, Nr 12, poz. 106]. Za stosowaniem przepisu art. 4 § 1 KK do materialnoprawnych instytucji w KKW przemawia szeroki zakres tego uregulowania, w którym mówi się o ustawie, a zatem na zasadzie *lege non distinguente* trzeba przyjąć, że chodzi tutaj o każdą ustawę, w tym KKW. Ponadto uregulowanie to stanowi o orzekaniu bez wskazania etapu postępowania karnego, na którym dana decyzja procesowa zapada. Unormowanie to można zatem zastosować również w postępowaniu wykonawczym. Możliwość odwołania się do art. 4 § 1 KK nie stoi na przeszkodzie uregulowanie zawarte w art. 243 § 1 KKW, wszak przepis ten odnosi się do relacji pomiędzy ustawodawstwem obowiązującym przed wejściem w życie KKW oraz samym kodeksem, a nie relacji między KKW a ustawami, które go nowelizowały po 1.9.1998 r. (por. post. SN z 23.5.2017 r., III KK 156/17, Legalis; zob. jednak S. Żółtek, w: *Królikowski, Zawłocki*, KK. Komentarz, t. II, 2017, s. 199–200 oraz K. Postulski, Głosa do post. SN z 13.5.2015 r., III KK 53/15, Lex/el. 2016, teza 1).

- 13 4. **KKW a ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych.** Zgodnie z przepisem art. 42 OdpZbiorU w zakresie wykonania grzywny, przepadku, zakazów oraz podania wyroku do publicznej wiadomości stosuje się odpowiednio przepisy KKW (zob. *Postulski*, KKW. Komentarz, 2017, s. 34). Oznacza to, że podmiot zbiorowy jest w takim przypadku stroną tego postępowania, może mieć w tym postępowaniu obrońcę, ma prawo do składania zażaleń na postanowienia wskazane w ustawie.
- 14 5. **KKW a ustawa z 22.11.2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz.U. z 2014 r. poz. 24 ze zm.).** Odrębnej regulacji poddano środki stosowane wobec sprawców stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Uregulowania tej ustawy przewidują m.in. środek izolacyjny umożliwiający w istocie pozbawienie wolności człowieka. Z uwagi na to, że przepis art. 2 ust. 2 tej ustawy odsyła do KPC, Kodeks karny wykonawczy nie znajduje zastosowania.

III. Zakres przedmiotowy zastosowania KKW

A. Orzeczenia wydawane w postępowaniu karnym

- 15 1. **Rodzaje orzeczeń.** W postępowaniu karnym wydawane są dwa rodzaje orzeczeń: **postanowienia** oraz **wyroki**.
- 16 2. **Wyroki w postępowaniu karnym.** Wśród wyroków podlegających wykonaniu w trybie KKW wymienić należy wyroki **warunkowo umarzające postępowanie karne**, **wyroki skazujące** (wyroki, w których sąd odstąpił od wymierzenia kary, w których orzeczono karę z warunkowym zawieszeniem wykonania lub bez warunkowego zawieszenia wykonania). Wydawać by się mogło, że **wyroki umarzające** postępowanie karne bezwarunkowo, a także **wyroki uniewinniające** nie podlegają wykonaniu według przepisów KKW z powodu swej treści. Tymczasem w takich orzeczeniach niejednokrotnie zawarte są rozstrzygnięcia nadające się do wykonania, jak choćby **decyzje w przedmiocie ponoszenia kosztów procesu** (art. 632 KPK). Wykonaniu w trybie przepisów KKW podlega także **wyrok nakazowy** wydawany na podstawie przepisu art. 500 § 1 KPK.
- 17 3. **Postanowienia w postępowaniu karnym.** W postępowaniu karnym zapadają również postanowienia. Orzeczeniami wydawanymi w postępowaniu karnym będą **postanowienia o za-**

stosowaniu środka zapobiegawczego, ale tylko o charakterze izolacyjnym. Taką wykładnię uprawnia treść przepisu art. 1 § 1 *in fine* KKW, gdzie postanowiono tylko o **środku przmusu polegającym na pozbawieniu wolności.** Wolnościowe środki zapobiegawcze nie będą zatem wykonywane według zasad określonych w KKW. W trybie KKW wykonuje się także **postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym** (art. 291 KPK). Rodzi się pytanie, czy postanowienie o dowodach rzeczowych wydane, na podstawie art. 420 § 1 w zw. z art. 230 § 2 KPK, podlega wykonaniu w trybie KKW, jeśli wydanie rzeczy ma nastąpić na rzecz określonego podmiotu. Nie ulega wątpliwości, że jest to postanowienie wydawane w postępowaniu karnym, co może uzasadniać – w świetle art. 1 § 1 KKW – stosowanie uregulowań tego kodeksu. Oznacza to, że na podstawie art. 26 KKW w zw. z art. 776 § 1 pkt 1 KPC postanowienie takie należy traktować jako tytuł egzekucyjny, który po zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności może stanowić podstawę egzekucji obowiązku wydania dowodów rzeczowych określonych w postanowieniu. Podobnie należy rozstrzygać kwestię wykonalności w trybie KKW postanowienia wydanego w postępowaniu karnym (karnym skarbowym lub w sprawach o wykroczenia), w którym sąd przyznał obrońcy lub pełnomocnikowi wynagrodzenie od Skarbu Państwa (por. post. SN z 30.1.2013 r., IV KO 124/11, KZS 2013, Nr 7–8, poz. 38; zob. jednak odmienne stanowisko *K. Postulskiego*, KKW. Komentarz, 2017, s. 35). Zob. szerzej na ten temat kom. do art. 26 KKW.

4. **Postanowienia.** Wśród postanowień należy wymienić także **postanowienia o ukaraniu 18** **pieniężną karą porządkową** (art. 285 KPK). Orzeczeniem wydawanym w postępowaniu karnym jest także **postanowienie obciążające kosztami w trybie art. 289 § 1 KPK.** Według przepisów KKW wykonuje się także postanowienia (wydane przez prokuratora albo przez sąd), w których wymierzono karę pieniężną na podstawie art. 19 § 3 lub art. 20 § 2 KPK.

B. Orzeczenia i mandaty w sprawach karnych skarbowych

1. **Wyroki na gruncie KKS.** Co do wyroków wydawanych w postępowaniu karnym skarbo- 19
wym zob. pkt III A Nb 15.

2. **Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności.** Wśród wyroków wydawanych w postępo- 20
waniu karno-skarbowym wymienia się także **wyrok zezwalający na dobrowolne poddanie się** **odpowiedzialności**, który wraz z uzgodnionymi pomiędzy organem postępowania przygotowaw-
czego a oskarżonym karami staje się wykonalnym orzeczeniem. Trzeba jednak zwrócić uwagę
na to, że nie tyle samo zezwolenie podlega wykonaniu, co środki represji karnej skarbowej, które
zostały uzgodnione.

3. **Postanowienia.** Szczególnym orzeczeniem podlegającym wykonaniu jest **postanowienie 21** **o pociągnięciu do odpowiedzialności posiłkowej** (art. 124 § 1 KKS). Wykonaniu podlega także **postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym** (art. 131 § 1 KKS).

4. **Prawo właściwe.** Wymienione wyżej orzeczenia wykonywane są przede wszystkim według 22
przepisów KKS (por. art. 178 § 1 KKS), natomiast w zakresie nieuregulowanym w KKS – według
przepisów KKW (bliżej na ten temat por. np. *K. Postulski*, Postępowanie wykonawcze).

5. **Mandaty.** Grzywny wymierzone za wykroczenie skarbowe w prawomocnych mandatach 23
kredytowanych, wydawanych za potwierdzeniem odbioru podlegają wykonaniu według przepisów
EgzAdmU (art. 187 § 2 KKS).

C. Orzeczenia i mandaty w sprawach o wykroczenia

1. **Rodzaje orzeczeń.** W postępowaniu w sprawach o wykroczenia również wydaje się wyroki 24
i postanowienia. Karę grzywny można wymierzyć w mandacie.

2. **Wyroki.** Wyroki w sprawach o wykroczenia to **wyroki skazujące** (również z warunkowym 25
zawieszeniem wykonania kary aresztu, art. 42 § 1 KW i wyroki nakazowe – art. 93 § 1 KPW),
w tym zaopatrzone w rygor tzw. natychmiastowej wykonalności (art. 82 § 4 KPW). Wykona-
niu według przepisów KKW będą podlegały także **wyroki uniewinniające** oraz **umarzające**
postępowanie bezwarunkowo w zakresie orzeczonych kosztów.

3. **Mandaty.** Mandaty w sprawach o wykroczenia podlegają wykonaniu według przepisów 26
EgzAdmU (art. 100 KPW).

D. Kary porządkowe i środki przymusu

- 27 1. **Kara porządkowa.** Pod pojęciem kary porządkowej, o której mowa w art. 1 § 1 KKW, należy rozumieć tylko taką karę, do której istoty należy **pozbawienie wolności**. Wśród tych kar trzeba wymienić **aresztowanie** (art. 287 § 2 KPK; art. 276 i 1053 KPC). Trafnie podkreśla się w doktrynie, że grzywny orzekane na podstawie przepisów KPC nie podlegają wykonaniu według KKW (tak *Postulski*, KKW. Komentarz, 2017, s. 34). Na podstawie unormowań tego kodeksu nie podlega wykonaniu grzywna, o której mowa w art. 49 PrUSP.
- 28 2. **Środki przymusu.** Pod pojęciem środka przymusu skutkującego pozbawieniem wolności należy rozumieć **zatrzymanie** (art. 244 KK) oraz pozbawienie wolności stosowane w ramach **zw. policji sesyjnej** (art. 49 PrUSP) (por. np. *Lelental*, KKW. Komentarz, 2012, s. 34).

IV. Zakres zastosowania przepisów KPK w postępowaniu wykonawczym

- 29 1. **Charakter odesłania zawartego w art. 1 § 2 KKW.** Stosowanie przepisów KPK w postępowaniu wykonawczym w zakresie nieuregulowanym w KKW nie ma charakteru wyjątkowego. Nie wynika to z unormowania zawartego w komentowanym przepisie (odmiennie *Postulski*, KKW. Komentarz, 2017, s. 39). Kodeks postępowania karnego stosuje się wszędzie tam w postępowaniu wykonawczym, gdzie dana kwestia nie jest wyraźnie uregulowana, a jednocześnie unormowanie zawarte w KPK nie popada w kolizję z zasadami, według których toczy się postępowanie wykonawcze.
- 30 2. **Udział czynnika społecznego.** W postępowaniu wykonawczym nie znajduje zastosowania przepis art. 3 KPK, mówiący o udziale czynnika społecznego w toku postępowania. Sąd w postępowaniu wykonawczym orzeka bowiem zawsze w składzie **jednoosobowym** (por. art. 20 § 1 KKW).
- 31 3. **Zasada obiektywizmu.** Przepis art. 4 KPK znajduje odpowiednie zastosowanie w postępowaniu wykonawczym. W toku wykonywania orzeczenia, zwłaszcza przy podejmowaniu decyzji przez sąd, konieczne jest uwzględnianie okoliczności przemawiających zarówno **na korzyść, jak i na niekorzyść skazanego**. Zasada obiektywizmu ma zatem pełne zastosowanie w postępowaniu wykonawczym.
- 32 4. **Domniemanie niewinności.** Z oczywistych powodów w postępowaniu karnym wykonawczym nie może znaleźć zastosowania **zasada domniemanie niewinności** (art. 5 § 1 KPK), wszak domniemanie to zostało obalone prawomocnym wyrokiem. Trzeba jednak zaznaczyć, że zasada ta może mieć zastosowanie w **postępowaniu dyscyplinarnym** przeciwko skazanemu na karę pozbawienia wolności (art. 142–149 KKW).
- 33 5. **Zasada *in dubio pro reo*.** Natomiast nie można wykluczyć zastosowania przepisu art. 5 § 2 KPK, z którego wynika obowiązek rozstrzygnięcia na korzyść skazanego wszystkich nieusuniętych wątpliwości.
- 34 6. **Zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądu.** Zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądu w postępowaniu wykonawczym doznaje pewnych ograniczeń. Sąd wykonawczy związany jest treścią orzeczenia **podlegającego wykonaniu**. Natomiast trzeba przyjąć, że sąd, przed którym toczy się postępowanie wykonawcze, w pozostałym zakresie może samodzielnie rozstrzygać zagadnienia faktyczne i prawne w takim zakresie, w jakim jest to niezbędne do podjęcia decyzji w indywidualnej sprawie osoby, wobec której orzeczenie zapadło. Nie jest związany rozstrzygnięciami innego sądu lub organu, z wyjątkiem orzeczeń o charakterze **konstytyutywnym**. Również w orzecznictwie dostrzega się ostatnio *expressis verbis* potrzebę stosowania zasady wynikającej z art. 8 § 1 KPK w postępowaniu wykonawczym (por. post. SA w Krakowie z 5.11.2011 r., II AKz w 1167/11, KZS 2012, Nr 2, poz. 36). Trzeba jednak pamiętać o tym, że sąd związany jest ustawą oraz Konstytucją RP, akty te mogą zatem określać granice swobody sądu. Granicą swobody sądu wykonawczego jest **zasada domniemanie niewinności**, odnosząca się do innych czynów zabronionych niż prawomocnie osądzony. Sąd w postępowaniu wykonawczym nie może samodzielnie stwierdzać popełnienia przestępstwa (np. w postępowaniu w przedmiocie fakultatywnego podjęcia postępowania warunkowo umorzonego – art. 68 § 2 KK, zarządzenia wykonania kary warunkowo zawieszanej – art. 75 § 2 KK, odwołania warunkowego zwolnienia – art. 160

§ 3 KKW). Stoi bowiem temu na przeszkodzie przepis art. 42 ust. 3 Konstytucji RP, przewidujący domniemanie niewinności. Póki nie ma prawomocnego wyroku przesądzającego winę sprawcy, póty nie jest dopuszczalne przypisywanie mu przestępstwa i wyciąganie z tego faktu negatywnych dla niego konsekwencji [zob. *J. Skupiński*, Rażące naruszenie porządku prawnego jako podstawa odwołania środka probacyjnego, w: *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego*. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu, Lublin 2011, s. 316; *tenże*, Podstawowe problemy interpretacyjne unormowań dotyczących środków probacyjnych, w: *Środki związane z poddaniem sprawcy próbie* (pod red. *J. Majewskiego*), Toruń 2013, s. 18–21].

7. **Mediacja w postępowaniu wykonawczym.** Wydaje się, że nie ma przeszkód do zastosowania w postępowaniu wykonawczym przepisu art. 23a KPK, który reguluje problematykę postępowania mediacyjnego. Odpowiednie stosowanie tego przepisu na podstawie art. 1 § 2 KKW oznacza, że do mediacji sprawę wykonawczą skierować może tylko sąd (właściwy zgodnie z art. 3 KKW). Jest to celowe zwłaszcza w sprawach o warunkowe zwolnienie, gdy sąd penitencjarny rozważa nałożenie na skazanego obowiązku naprawienia szkody (art. 159 § 1 KKW w zw. z art. 72 § 2 KK). W takim przypadku mediację można przeprowadzić pomiędzy skazanym a pokrzywdzonym. 35

8. **Właściwość miejscowa sądu.** Wydaje się, że w pełni uzasadnione jest odpowiednie stosowanie przepisu art. 32 § 3 KPK. Może mieć to miejsce wówczas, gdy na podstawie art. 611ff § 1 KPK nie sposób ustalić, w okręgu którego sądu rejonowego skazany orzeczeniem sądu innego państwa członkowskiego UE posiada swój majątek, a jednocześnie są trudności z ustaleniem jego miejsca pobytu w RP. 36

9. **Stwierdzenie niewłaściwości.** W zakresie stwierdzania niewłaściwości przez sąd stosuje się odpowiednio przepis art. 35 § 1 KPK. Przepis art. 35 § 3 KPK, mówiący o dopuszczalności zażalenia na postanowienie, w przedmiocie właściwości nie znajduje zastosowania z uwagi na regulację szczególną zawartą w art. 3 § 3a KKW. Również przepis art. 39 KPK znajduje zastosowanie w postępowaniu wykonawczym. W razie przekazania sprawy sądowi powszechnemu przez sąd wojskowy, sąd powszechny jest związany przekazaniem i rozpoznaje sprawę. 37

10. **Wyłączenie sędziego i prokuratora.** W postępowaniu wykonawczym znajdują zastosowanie przepisy o wyłączeniu sędziego (art. 40, 41 KPK), a także o wyłączeniu prokuratora (art. 47–48 KPK). Przepisy o wyłączeniu sędziego (art. 40 i 41 KPK) znajdują zastosowanie również do innych organów postępowania wykonawczego niż sąd, sąd penitencjarny, upoważniony sędzia czy też sędzia penitencjarny (art. 2 KKW). 38

11. **Definicja pokrzywdzonego.** W postępowaniu wykonawczym odpowiednie zastosowanie znajduje przepis art. 49 KPK, definiujący pojęcie pokrzywdzonego. Trzeba jednak podkreślić, że chodzi tutaj o takie podmioty, których dobro zostało naruszone lub zagrożone bezpośrednio przestępstwem, o ile kwestia **pokrzywdzenia została stwierdzona w prawomocnym wyroku**. Organy wykonujące orzeczenie nie są władne samodzielnie przydawać tego statusu. W toku postępowania wykonawczego w pełni znajdzie zastosowanie przepis art. 51–52 KPK (bliżej na temat pojęcia pokrzywdzonego w postępowaniu wykonawczym zob. *J. Lachowski*, Pokrzywdzony, s. 53 i n.). 39

12. **Przepisy o tłumaczu i obrońcy.** W postępowaniu wykonawczym skazany może korzystać z pomocy tłumacza (art. 72 KPK w zw. z art. 1 § 2 KKW). Prawo do obrony uregulowane zostało w art. 8 KKW. Ponieważ przepisy KKW nie regulują problematyki dopuszczalności ustanawiania obrońcy z **urzędu** w przypadku braku możliwości poniesienia kosztów obrony z powodu trudnej sytuacji majątkowej, przepis art. 78 KPK znajduje odpowiednie zastosowanie (art. 8 § 2a w zw. z art. 1 § 2 KKW stanowi *superfluum* ustawowe). Podobnie należy rozwiązać problem zaskarżalności decyzji o odmowie wyznaczenia obrońcy na podstawie tego przepisu (art. 81 § 1a KPK stosuje się odpowiednio). Trafnie podkreślono w orzecznictwie, że w postępowaniu wykonawczym znajduje zastosowanie przepis art. 79 § 4 KPK, obligujący sąd do stwierdzenia, że udział obrońcy w postępowaniu nie jest obligatoryjny (post. SN z 20.4.2017 r., V KK 68/17, Legalis). Natomiast nie stosuje się przepisu art. 74 § 1 KPK, albowiem uregulowanie to ma ścisły związek z domniemaniami niewinności, które na tym etapie już jest obalone. Zob. kom. do art. 8 KPK. 40

- 41 13. **Przepisy o pełnomocniku.** Strona inna niż skazany (sprawca) może ustanowić w postępowaniu wykonawczym pełnomocnika. Na przykład pokrzywdzony ma legitymację do zaskarżenia postanowienia sądu I instancji o sposobie podania wyroku do publicznej wiadomości (art. 197 § 2 KKW). Może zatem złożyć wniosek o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia zażalenia na postanowienie o sposobie podania wyroku do publicznej wiadomości (art. 1 § 2 KKW w zw. z art. 88 KPK w zw. z art. 78 § 1). Oznacza to, że taki podmiot musi wykazać, że nie jest w stanie ponieść kosztów reprezentacji bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Decyzja o odmowie wyznaczenia pełnomocnika jest zaskarżalna (art. 81 § 1a KPK w zw. z art. 1 § 2 KKW, art. 93a § 1 KPK).
- 42 14. **Postanowienia.** Przepis art. 94 § 1 KPK znajduje zastosowanie w postępowaniu wykonawczym. W KKW brakuje regulacji określającej wymogi, które powinno spełniać postanowienie wydawane przez sąd.
- 43 15. **Prostowanie omyłek pisarskich i rachunkowych.** Przepisy o prostowaniu omyłek pisarskich i rachunkowych w postanowieniach i zarządzeniach stosuje się odpowiednio w postępowaniu wykonawczym (art. 105 KPK w zw. z art. 1 § 2 KKW).
- 44 16. **Wymogi formalne pism procesowych.** Przepis art. 119 KPK stosuje się odpowiednio w postępowaniu wykonawczym. Trzeba jednak pamiętać o tym, że w art. 6 § 2 i 3 KKW ustawodawca określił pewne dodatkowe wymogi, które powinno spełniać pismo pochodzące od skazanego, skierowane do **organu postępowania wykonawczego**. Ponieważ KKW nie określa trybu postępowania w przypadku braków formalnych pisma procesowego, w postępowaniu wykonawczym stosuje się przepis art. 120 KPK.
- 45 17. **Terminy.** Przepisy o terminach zawarte w KPK (art. 122–127 KPK) stosuje się odpowiednio w postępowaniu wykonawczym.
- 46 18. **Doręczenia.** W postępowaniu wykonawczym doręczeń dokonuje się na zasadach określonych w KPK (art. 128–142 KPK). Warto podkreślić, że w postępowaniu wykonawczym znajduje zastosowanie przepis art. 133 § 2 *in fine* KKW, zgodnie z którym pismo uznaje się za doręczone w razie bezskutecznego upływu terminu drugiego awizowania. W postępowaniu wykonawczym można również wskazać adresata dla doręczeń w przypadku wskazanym w art. 138 KPK.
- 47 19. **Protokoły.** Dokumentowanie przebiegu czynności procesowych w postępowaniu wykonawczym odbywa się na zasadach określonych w art. 143 § 1 pkt 10 KPK. W postępowaniu wykonawczym sąd orzeka tylko na **posiedzeniu**. Jeśli na posiedzenie sądu nikt się nie stawi lub obecność określonych osób nie jest obowiązkowa, można poprzestać na sporządzeniu **notatki urzędowej** (art. 143 § 2 zd. 2 KPK). W formie notatki urzędowej należy utrwałać przebieg czynności procesowych dokonywanych przez inne niż sąd organy postępowania wykonawczego (*arg. ex. art. 143 § 2 KPK w zw. z art. 1 § 2 KKW*).
- 48 20. **Dostęp do akt.** Przepisy o dostępie do akt sądowych stosuje się odpowiednio w postępowaniu wykonawczym przed sądem (art. 156 § 1 KKW). Nie oznacza to jednak, że skazany pozbawiony wolności ma pełen dostęp do akt prowadzonych przez jednostkę penitencjarną. Zgodnie z przepisem art. 102 pkt 9 KKW skazany ma prawo zapoznawania się jedynie z **opiniami, sporządzonymi przez administrację zakładu karnego, stanowiącymi podstawę podejmowanych decyzji**.
- 49 21. **Dowody.** Na podstawie przepisu art. 1 § 2 KKW w postępowaniu wykonawczym stosuje się odpowiednio przepisy o biegłych, tłumaczach i specjalistach (art. 193–206 KPK). Dopuszczalne jest również zastosowanie przepisów o oględzinach, otwarciu zwłok, można przeprowadzić eksperyment procesowy, o ile może on mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia (art. 207–212 KPK). Stosuje się przepis art. 167 KPK stanowiący o tym, że dowody przeprowadza się na wniosek strony lub z urzędu. Nie stosuje się przepisów o wywiadzie środowiskowym (art. 214 KPK), wszak przepis art. 14 KKW zawiera w tym zakresie uregulowanie szczególne. Nie stosuje się również przepisów o wyjaśnieniach oskarżonego (art. 175–176 KPK), zwłaszcza w postępowaniu w przedmiocie wykonania wyroku, w którym przypisano przestępstwo. W takim bowiem wypadku nie obowiązuje już domniemanie niewinności, z którego wynika prawo oskarżonego do obrony i składania wyjaśnień w jego granicach.

22. **List gończy i list żelazny.** Przepisy o poszukiwaniu listem gończym (art. 278–280 KPK) 50 mogą znaleźć zastosowanie w postępowaniu wykonawczym. Nie znajdują natomiast zastosowania przepisy o **liście żelaznym** (art. 281–284 KPK), które wiążą się z pociąganiem do odpowiedzialności karnej, a nie z wykonywaniem orzeczenia.

23. **Środki odwoławcze.** W postępowaniu wykonawczym znajdują zastosowanie ogólne prze- 51 pisy KPK o postępowaniu odwoławczym (m.in. art. 425, art. 427 § 1–3, art. 428 § 1, art. 429–433, art. 434 § 1–2, art. 438–439, 440–443 KPK), a także przepisy o zażaleniu, z wyjątkiem art. 459 KPK. Kodeks karny wykonawczy samodzielnie wskazuje bowiem te postanowienia, które mogą być zaskarżone przez strony postępowania wykonawczego. W postępowaniu wykonawczym nie stosuje się art. 464 KPK z uwagi na regulację szczególną w art. 22 § 1 *in fine* KKW, a także przepisu art. 465 KPK, który odnosi się do postępowania przygotowawczego.

24. **Kasacja i wznowienie postępowania.** W postępowaniu wykonawczym przepisy o ka- 52 sacji znajdują zastosowanie tylko o tyle, o ile chodzi o kasację wnoszoną przez podmioty kwalifikowane, określone w art. 521 KPK. Stronom kasacja nie przysługuje. W postępowaniu wykonawczym nie znajdzie zastosowania przepis art. 540 § 1 pkt 2 KPK, wszak uregulowanie to stanowi *lex generalis* w stosunku do art. 24 KKW. Natomiast możliwe jest wznowienie postępowania wykonawczego na podstawie art. 540 § 1 pkt 1 i § 2 KPK. W tym ostatnim przypadku wznowienie postępowania jest jednak dopuszczalne dopiero **po utracie mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu** w sytuacji, gdy TK zastosował odroczenie utraty takiej mocy (tak trafnie SA w Katowicach w post. z 11.12.2013 r., II AKz 739/13, OSA 2013, Nr 4, poz. 23).

25. **Koszty sądowe.** Przepisy o kosztach sądowych znajdują zastosowanie w postępowaniu 53 wykonawczym, zwłaszcza te regulujące problematykę zwalniania skazanego od obowiązku uiszczania tych kosztów (art. 623–624 KPK) (na temat orzekania o kosztach sądowych w postępowaniu wykonawczym zob. bliżej *K. Postulski*, Orzekanie o kosztach sądowych w postępowaniu karnym wykonawczym, Prok. i Pr. 2013, Nr 10, s. 101 i n.).

Rozdział II. Organy postępowania wykonawczego

Literatura: *T. Huminiak, K.A. Politowicz*, Nowe przesłanki ustalania właściwości sądu w art. 3 KKW i ich wybrane następstwa w postępowaniu wykonawczym, Probacja 2013, Nr 1; *T. Jedynek*, Ustawa o kuratorach sądowych – „konstytucja” kuratorskiej służby sądowej, w: *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego* (pod red. *T. Jedyńską, K. Stasiaką*), Warszawa 2008; *T. Kalisz*, Rola sądu w prawie karnym wykonawczym. Uwagi na tle zmian w zakresie właściwości i zasad orzekania w toku postępowania wykonawczego, w: *Zmiany w prawie karnym wykonawczym w latach 2009–2014* (pod red. *A. Kwiecińskiego*), Warszawa 2014; *M. Kuć, M. Gałązka*, Prawo karne wykonawcze, Warszawa 2009; *J. Lachowski*, Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności, Warszawa 2010; *K. Nowicki*, Właściwość miejscowa sądu penitencjarnego, Prok. i Pr. 2015, Nr 6; *S. Paweła*, Prawo karne wykonawcze. Zarys wykładu, Kraków 2003; *K.A. Politowicz*, Perspektywy zmiany roli kuratora sądowego w pragmatyce postępowania wykonawczego w zakresie kary ograniczenia wolności, w: *Przyszłość polskiego prawa karnego. Alternatywne reakcje na przestępstwo* (pod red. *S. Pikulskiego, W. Cieślaka, M. Romańczuk-Grąckiej*), Olsztyn 2015; *K. Postulski*, Orzecznictwo Sądu Najwyższego i Sądów Apelacyjnych w pierwszym roku obowiązywania zmian przepisów kodeksu karnego wykonawczego, Probacja 2013, Nr 1; *tenże*, Postępowanie przed sądem w zmienionym kodeksie karnym wykonawczym, Prok. i Pr. 2012, Nr 2; *tenże*, Udział sądowego kuratora dla dorosłych w postępowaniu przed sądem, Probacja 2010, Nr 1; *tenże*, Właściwość sądu w postępowaniu karnym wykonawczym, Prok. i Pr. 2010, Nr 5; *tenże*, Zmiany dotyczące właściwości sądu w postępowaniu karnym wykonawczym obowiązujące od dnia 1 lipca 2015 roku, Prok. i Pr. 2015, Nr 9; *T. Szymanowski*, Nowelizacja prawa karnego wykonawczego – przegląd ważniejszych zagadnień, Pal. 2015, Nr 7–8; *Z. Świda-Łagiewska*, Sądownictwo penitencjarne jako instytucja procesowa, Warszawa 1974.

Art. 2. [Organy wykonujące orzeczenia]

Organami postępowania wykonawczego są:

- 1) sąd pierwszej instancji lub inny sąd równorzędny;
 - 2) sąd penitencjarny;
- 2a) referendarz sądowy;

- 3) prezes sądu lub upoważniony sędzia;
- 4) sędzia penitencjarny;
- 5) dyrektor zakładu karnego, aresztu śledczego, a także dyrektor okręgowy i Dyrektor Generalny Służby Więziennej albo osoba kierująca innym zakładem przewidzianym w przepisach prawa karnego wykonawczego oraz komisja penitencjarna;
- 6) sądowy kurator zawodowy oraz kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej;
- 7) sądowy lub administracyjny organ egzekucyjny;
- 8) naczelnik urzędu skarbowego;
- 9) odpowiedni terenowy organ administracji rządowej lub samorządu terytorialnego;
- 10) inny organ uprawniony przez ustawę do wykonywania orzeczeń.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Wstęp	1–8	F. Dyrektor zakładu karnego, aresztu śledczego, dyrektor okręgowy i Dyrektor Generalny Służby Więziennej albo osoba kierująca innym zakładem, przewidzianym w przepisach prawa karnego wykonawczego, oraz komisja penitencjarna	14
1. Zagadnienia ogólne – zmiany ustawowe	1	1. Administracja zakładu karnego oraz SW	14
2. Organ postępowania wykonawczego a organ wykonujący orzeczenie	2	G. Sądowy kurator zawodowy i kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej	15
3. Organ postępowania wykonawczego	3	1. Kuratorska służba sądowa	15
4. Prokurator	4	H. Sądowy lub administracyjny organ egzekucyjny	16
5. Sądowy kurator zawodowy i kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej	5	1. Organ egzekucyjny	16
6. Naczelnik urzędu celno-skarbowego	6	I. Naczelnik urzędu skarbowego	17
7. Rola kolejności wskazania organów	7	1. Rola naczelnika urzędu skarbowego	17
8. Organy postępowania wykonawczego	8	J. Odpowiedni terenowy organ administracji rządowej lub samorządu terytorialnego	18
II. Organy postępowania wykonawczego	9–19	1. Organy administracji	18
A. Sąd pierwszej instancji lub inny sąd równorzędny	9	K. Inny organ uprawniony przez ustawę do wykonywania orzeczeń	19
1. Rola sądu pierwszej instancji i sądu równorzędnego	9	1. Inne organy	19
B. Sąd penitencjarny	10		
1. Sąd okręgowy	10		
C. Referendarz sądowy	11		
1. Referendarz sądowy	11		
D. Prezes sądu lub upoważniony sędzia	12		
1. Prezesi sądów i upoważnieni sędziowie	12		
E. Sędzia penitencjarny	13		
1. Sędzia penitencjarny	13		

I. Wstęp

- 1 1. Zagadnienia ogólne – zmiany ustawowe.** Obecna treść przepisu ustalona w drodze ustawy z 11.3.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.) nadaje z dniem 15.4.2016 r. status organu postępowania wykonawczego referendarzowi sądowemu (pkt 2a). Zmiana stanowi realizację postulatów przedstawicieli sądownictwa i środowiska sędziowskiego, wskazujących na konieczność zarezerwowania dla sędziów jedynie najważniejszych, związanych z ochroną podstawowych wolności skazanego decyzji procesowych, przy pozostawieniu pozostałych czynności innym organom, w szczególności referendarzom sądowym. Zmianie towarzyszy przekazanie referendarzom sądowym czynności o charakterze nieorzecznym, porządkowym i technicznym (Uzasadnienie projektu ustawy, Sejm VIII kadencji, Druk sejmowy Nr 207). Kolejna zmiana komentowanego przepisu została wprowadzona w drodze ZmKKW z 20.2.2015 r., nadając z dniem 1.7.2015 r. status organu postępowania wykonawczego również **kierownikowi zespołu kuratorskiej służby sądowej (pkt 6)**. Uzasadnienie projektu ustawy milczy na temat intencji zmiany. Niewątpliwie należy ją wiązać z wprowadzeniem do KKW przepisów, w których wprost mowa o czynno-

ściach podejmowanych przez kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej (por. szerzej uw. do pkt 5). Zmiany art. 2 KKW przeprowadzono także na podstawie art. 44 AdmPodU. Mocą powołanej ustawy status organu postępowania wykonawczego, w miejsce urzędu skarbowego, nadano **naczelnikowi urzędu skarbowego (pkt 8)**. Zmiana w tym zakresie **weszła w życie 1.7.2016 r.** Jej celem było ujednoczenie nazewnictwa organów prowadzących wszystkie postępowania w urzędzie skarbowym, tak aby **jedynym organem był naczelnik urzędu skarbowego**, nie zaś urząd skarbowy, jak to jest w przypadku postępowań karnych skarbowych i postępowań wykonawczych (Uzasadnienie projektu – Druk sejmowy Nr 3320). Ustawę o administracji podatkowej uchylono co prawda na mocy art. 159 pkt 4 ustawy z 16.11.2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r. 1948 ze zm.), jednakże w art. 31 pkt 1 ustawy uchylającej przyjęto rozwiązanie tożsame z dotychczas obowiązującym w art. 44 AdmPodU.

2. **Organ postępowania wykonawczego a organ wykonujący orzeczenie.** Brzmienie przepisu, nadane w drodze ZmKKW z 24.7.2003 r., posługuje się pojęciem „organy postępowania wykonawczego” w miejsce dotąd używanej nazwy „organy wykonujące orzeczenia”. Na tle przeprowadzonej zmiany zarysowały się dwa stanowiska dotyczące jej charakteru i znaczenia. Według *K. Postulskiego* zmiana nie była konieczna, a obu pojęć używa się w literaturze zamiennie (*Postulski*, KKW. Komentarz, 2012, s. 37–38). Odmienne poglądy w tej kwestii prezentuje *S. Lelental*. Wskazując na treść art. 6 § 2 KKW mówiącego o możliwości składania wniosków, skarg i prośb do organów wykonujących orzeczenie, wyprowadza wniosek, iż możliwość ta nie dotyczy wszystkich organów wymienionych w art. 2 KKW (*Lelental*, KKW. Komentarz, 2010; kom. do art. 2, Nb 4). Stąd też konkluzja, iż pojęcie „organy wykonujące orzeczenie” jest **kategorią węższą** niż kategoria obecnie zawarta w tzw. główce art. 2 KKW.

3. **Organ postępowania wykonawczego.** Kodeks karny wykonawczy nie zawiera definicji organu postępowania wykonawczego. W literaturze przedmiotu wskazano, iż z uwagi na to, że kodeks wprowadził znaczną liczbę organów postępowania wykonawczego o różnym charakterze i różnym zakresie właściwości, nie jest możliwe przyjęcie ogólnej definicji tych organów (*Lelental*, KKW. Komentarz, 2010; kom. Przed art. 2, Nb 1). Podjęto natomiast próby systematyzacji organów wymienionych w komentowanym przepisie. Wśród powoływanych powszechnie podziałów organów postępowania wykonawczego, dokonywanych na podstawie kryterium ich funkcji, wskazać należy propozycję przedstawioną przez *Z. Świdę-Lagiewską*, według której organy te dzielą się na następujące grupy:

- 1) organy sądowe orzekające w postępowaniach incydentalnych w toku wykonywania kary;
- 2) organy nadzorujące wykonanie kary;
- 3) organy pozasądowe i sądowe wykonujące bezpośrednio orzeczenia;
- 4) organy pozasądowe współdziałające w wykonywaniu orzeczenia, mające poza tym własny odrębny zakres pracy (*Z. Świda-Lagiewska*, Sądownictwo penitencjarne, s. 10; *Lelental*, KKW. Komentarz, 2010; kom. Przed art. 2, Nb 1).

W doktrynie przedstawiono również podział organów postępowania wykonawczego na:

- 1) **organy orzekające w sądowym postępowaniu wykonawczym:**
 - a) sąd pierwszej instancji,
 - b) sąd penitencjarny;
- 2) **sądowe organy uczestniczące w procesie wykonywania orzeczeń:**
 - a) prezes sądu lub upoważniony sędzia,
 - b) sędzia penitencjarny,
 - c) sądowy kurator zawodowy,
 - d) sądowy organ egzekucyjny;
- 3) **pozasądowe organy wykonujące orzeczenia sądów:**
 - a) Dyrektor Generalny Służby Więziennej i dyrektor okręgowy Służby Więziennej,
 - b) dyrektor zakładu karnego i aresztu śledczego,
 - c) komisja penitencjarna,
 - d) osoby kierujące innym zakładem przewidzianym w KKW (dyrektor zakładu psychiatrycznego lub zakładu leczenia odwykowego, kierownik podmiotu leczniczego, o którym mowa w art. 199b KKW),

- e) administracyjny organ egzekucyjny,
- f) inne organy uprawnione do wykonywania orzeczeń: zakład pracy, placówki, instytucje lub organizacje, w których wykonywana jest kara ograniczenia wolności, organy administracji publicznej, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, organ właściwy w sprawach powszechnego obowiązku obrony, Policja, Żandarmeria Wojskowa, dowódca wojskowy, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straż Graniczna,
- g) pozasądowe organy współdziałające w wykonywaniu orzeczeń: sędziwi kuratorzy społeczni, podmioty uprawnione do wykonywania dozoru, osoba godna zaufania (*S. Paweła*, Prawo karne wykonawcze, s. 88–105).

Przedstawiony podział, po zmianie na mocy ZmKKW z 16.9.2011 r., należałoby obecnie uzupełnić o **inny sąd równorzędny sądowi pierwszej instancji** (art. 2 pkt 1 KKW). Kolejne uzupełnienia wynika z ustawy z 11.3.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.), która z dniem 15.4.2016 r. nadała status organu postępowania wykonawczego referendarzowi sądowemu (pkt 2a) oraz ZmKKW z 20.2.2015 r., na mocy której do grona organów postępowania wykonawczego zaliczono również kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej (art. 2 pkt 6 KKW).

- 4 **4. Prokurator.** Na gruncie obecnego kodeksu organem postępowania wykonawczego nie jest **prokurator**, któremu nadano status strony w postępowaniu przed sądem (art. 21 KKW).
- 5 **5. Sądowy kurator zawodowy i kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej.** Istotną zmianę w porównaniu z poprzednio obowiązującym KKW z 1969 r. stanowi zaliczenie do grupy organów postępowania wykonawczego sądowego kuratora zawodowego (art. 2 pkt 6). Rozwiązanie to uznano za słuszne, akcentując przydatność wiedzy i przygotowania kuratorów w procesie resocjalizacji skazanych (*Dąbkiewicz*, KKW. Komentarz, 2012, s. 26; *K. Postulski*, Udział sądowego kuratora dla dorosłych, s. 6). Z podobnie przychylnym przyjęciem spotkało się także zaliczenie do tego grona kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej (*T. Szymanowski*, Nowelizacja prawa karnego wykonawczego, s. 183). W tym miejscu należy zasignalizować, iż na mocy ZmKKW z 20.2.2015 r. wprowadzono do KKW przepisy mówiące wprost o czynnościach kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej w postępowaniu wykonawczym (art. 169b § 2, 5, 6, 7, 11, art. 172 § 4, art. 173 § 1).
- 6 **6. Naczelnik urzędu celno-skarbowego.** W myśl art. 178 § 1 KKS do wykonywania orzeczeń w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu karnego wykonawczego, jeżeli przepisy Kodeksu karnego skarbowego nie stanowią inaczej. Zgodnie z art. 27 KKW ogólnym organem postępowania wykonawczego w zakresie wykonania orzeczenia o przepadku przedmiotów, wydanego na podstawie przepisów Kodeksu karnego skarbowego, jest naczelnik urzędu skarbowego. Wyjątek od tej zasady stanowi **art. 179 § 5 KKS**, dodany na podstawie art. 48 pkt 14 ustawy z 24.2.2017 r. o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej i ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 379), przyjmujący, iż organem wykonującym orzeczenie o przepadku **przedmiotów będących towarami nieuinijnymi** jest **naczelnik urzędu celno-skarbowego**. Powołany przepis nawiązuje do rozwiązań przyjętych w uinijnym kodeksie celnym, mówiących o objęciu nieuinjnych towarów ulegających przepadkowi procedurą składowania celnego. Wskazują zarazem, iż **sprzedaży bądź też zniszczenia** towarów nieuinjnych objętych przepadkiem dokonuje **organ celny**. Dodany art. 179 § 5 KKS stanowi zatem wyraz dążności do zachowania spójności przepisów prawa krajowego z przepisami uinijnego prawa celnego (Uzasadnienie projektu – Druk sejmowy Nr 1297).
- 7 **7. Rola kolejności wskazania organów.** Kolejność, w jakiej zostały wymienione organy postępowania wykonawczego, nie jest przypadkowa. Oddaje ona **swoistą hierarchię organów** i wynikające z niej wzajemne powiązania pomiędzy nimi w granicach określonych przepisami części szczególnej kodeksu, włącznie z możliwością wydawania w tym zakresie poleceń organom zajmującym pozycje niższe na jej szczeblach (*K. Postulski*, Udział sądowego kuratora dla dorosłych, s. 6).
- 8 **8. Organy postępowania wykonawczego.** W literaturze przedmiotu w sposób wyczerpujący przedstawiono zakres kompetencji poszczególnych organów postępowania wykonawczego

(por. *Lelental*, KKW. Komentarz, 2010; kom. do art. 2, Nb 5; *S. Pawela*, Prawo karne wykonawcze, s. 89–105; *M. Kuć*, *M. Gałązka*, Prawo karne wykonawcze, s. 38–47). Ich powielenie w tym miejscu jest zatem zbędne. W dalszych uwagach zostaną zatem zaakcentowane jedynie najważniejsze kwestie związane z zakresem działania i statusem tych organów.

II. Organy postępowania wykonawczego

A. Sąd pierwszej instancji lub inny sąd równorzędny

1. **Rola sądu pierwszej instancji i sądu równorzędnego.** Jak już wspomniano, sędziowie pierwszej instancji lub innemu sądowi równorzędnemu kodeks przyznaje podstawową rolę w hierarchii organów postępowania wykonawczego. Rola ta w głównej mierze wynika z uregulowania art. 3 § 1 KKW, według którego – co do zasady – sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji, jest właściwy również w postępowaniu dotyczącym wykonania tego orzeczenia. Od zasady tej art. 3 § 1 *in fine* KKW dopuszcza wyjątki, odsyłając do rozwiązań ustawowych. Sądem pierwszej instancji może być **sąd rejonowy i sąd okręgowy**, a w sprawach podlegających właściwości sądów wojskowych – **wojskowy sąd garnizonowy i wojskowy sąd okręgowy** (art. 652–654 KPK). Posługując się określeniem „sąd”, należy przytoczyć pogląd wyrażony w doktrynie, iż przepisy KKW posługując się nim, mają na uwadze zarówno sąd jako organ orzekający, jak i sąd w znaczeniu organizacyjno-funkcjonalnym, podejmujący czynności techniczne, biurowe i organizacyjne mające na celu wykonanie orzeczenia (*S. Pawela*, Prawo karne wykonawcze, s. 89; *Postulski*, KKW. Komentarz, 2012, s. 39).

B. Sąd penitencjarny

1. **Sąd okręgowy.** W świetle art. 3 § 2 KKW sądem penitencjarnym jest sąd okręgowy. Pierwotnie w strukturze organizacyjnej tego sądu ulokowano **wydział penitencjarny i nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń karnych** – do spraw penitencjarnych i nadzoru nad sądowym postępowaniem wykonawczym w sprawach z zakresu prawa karnego (art. 16 § 1 pkt 3 PrUSP). Obecnie w wyniku nowelizacji PrUSP, dokonanej w drodze ustawy z 18.8.2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 203, poz. 1192), przepisy PrUSP nie przewidują już obligatoryjnego tworzenia wydziału penitencjarnego i nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń karnych w sądzie okręgowym. Jednocześnie należy zaznaczyć, iż na mocy obowiązującego nadal zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z 21.12.1985 r. w sprawie utworzenia w sądach wojewódzkich wydziałów (sekcji) penitencjarnych i nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń karnych (Dz.Urz. MS Nr 8, poz. 53 ze zm.) utworzono wydziały penitencjarne i nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń karnych w Sądach Wojewódzkich (obecnie Sądach Okręgowych) w Białymstoku, Bielsku-Białej, Bydgoszczy, Częstochowie, Elblągu, Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Katowicach, Kielcach, Koszalinie, Krakowie, Krośnie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Płocku, Poznaniu, Przemyślu, Radomiu, Rzeszowie, Siedlcach, Sieradzu, Słupsku, Szczecinie, Tarnowie, Toruniu, Wałbrzychu z tymczasową siedzibą w Świdnicy, Warszawie, Włocławku, Wrocławiu, Zamościu i Zielonej Górze. W obecnym stanie prawnym możliwość powołania wydziału penitencjarnego znajduje swoje zakotwiczenie w art. 18a PrUSP, według którego w sądach mogą być tworzone wydziały inne niż wymienione w art. 12, 16 lub art. 18 ustawy. Zgodnie z art. 19 § 1 PrUSP wydziały tworzy i znosi Minister Sprawiedliwości w drodze zarządzenia. W stosunku do skazanych przez sąd wojskowy w sprawach określonych w art. 3 § 2 KKW orzeka wojskowy **sąd garnizonowy**.

C. Referendarz sądowy

1. **Referendarz sądowy.** Zgodnie z intencją nowelizacji KKW ustawą z 11.3.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw przekazanie szeregu czynności referendarzom sądowym w postępowaniu wykonawczym miało pozwolić zarówno na zdynamizowanie przebiegu tego postępowania, jak i stworzyć możliwość szerszego powierzenia sędziom obowiązków typowo orzeczniczych, związanych ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości. Do kompetencji referendarza sądowego przekazano zgodnie z tym wszystkie czynności zastrzeżone dla sądu lub sędziego, z wyłączeniem spraw określonych w nowym art. 18a

pkt 1–6 KKW. Należy wobec tego wskazać, iż zakres działania referendarza sądowego obejmuje w szczególności decyzje dotyczące wykonania kary grzywny (kierowanie grzywny do egzekucji, rozkładanie grzywny na raty), niektóre decyzje dotyczące wykonania kary ograniczenia wolności (odraczanie wykonania kary, udzielanie przerwy, zmiana formy obowiązku wykonywania pracy), czy decyzje w przedmiocie ustanowienia obrońcy dla skazanego (Uzasadnienie projektu ustawy, Sejm VIII kadencji, Druk sejmowy Nr 207). Na postanowienie referendarza sądowego przysługuje zażalenie, które rozpoznaje sąd, w którym wydano zaskarżone postanowienie. Wniesienie zażalenia wstrzymuje jego wykonanie (art. 20a KKW).

D. Prezes sądu lub upoważniony sędzia

- 12 1. **Prezesi sądów i upoważnieni sędziowie.** Prezes sądu lub upoważniony sędzia wydaje zarządzenia w sprawach niewymagających postanowienia. Chodzi w tym przypadku o wszelkie czynności techniczne związane ze stwierdzeniem prawomocności i skierowaniem orzeczenia do wykonania (art. 11 KKW) oraz czynności o charakterze administracyjnym.

E. Sędzia penitencjarny

- 13 1. **Sędzia penitencjarny.** Sędzia penitencjarny wydaje zarządzenia w sprawach niewymagających postanowienia sądu penitencjarnego (art. 18 § 3 KKW). Zakres czynności sędziego penitencjarnego jest związany z wykonywaniem nadzoru penitencjarnego (art. 32–36 KKW) oraz orzekaniem w procesie wykonywania kary pozbawienia wolności.

F. Dyrektor zakładu karnego, aresztu śledczego, dyrektor okręgowy i Dyrektor Generalny Służby Więziennej albo osoba kierująca innym zakładem, przewidzianym w przepisach prawa karnego wykonawczego, oraz komisja penitencjarna

- 14 1. **Administracja zakładu karnego oraz SW.** Kodeks karny wykonawczy z 1969 r. posługiwał się ogólnym pojęciem administracji zakładu karnego, aresztu śledczego lub innego zakładu przewidzianego w przepisach prawa karnego. Obecne uregulowanie wskazuje organy biorące udział w wykonaniu orzeczenia w postępowaniu wykonawczym. Jak podkreśla się w piśmiennictwie, zmiana ta ma nie tylko charakter redakcyjny, ale służy indywidualizacji odpowiedzialności za podejmowane decyzje w świetle praw przyznanych skazanemu w art. 6 § 2 i art. 7 § 1 KKW (por. *Postulski*, KKW. Komentarz, 2012, s. 40; *Lelental*, KKW. Komentarz, 2010; kom. do art. 2, Nb 1).

G. Sądowy kurator zawodowy i kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej

- 15 1. **Kuratorska służba sądowa.** Zaliczeniu sądowego kuratora zawodowego do grona organów postępowania wykonawczego towarzyszyło znaczne rozbudowanie katalogu zadań i związanej z tym odpowiedzialności (por. szerzej na ten temat *T. Jedynak*, Ustawa o kuratorach sądowych – „konstytucja” kuratorskiej służby sądowej, w: *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, s. 67–69). Już na gruncie obowiązującego KKW zadania te sukcesywnie rozbudowywano w drodze kolejnych nowelizacji. Podstawy ustroju kurateli sądowej określają przepisy art. 147 PrUSP oraz ustawa o kuratorach sądowych. Zakres działania kuratora zawodowego i obecnie również kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej na gruncie postępowania wykonawczego wytyczają liczne przepisy KKW, które zostaną omówione w dalszych częściach komentarza.

H. Sądowy lub administracyjny organ egzekucyjny

- 16 1. **Organ egzekucyjny.** Zgodnie z treścią art. 758 KPC sądowymi organami egzekucyjnymi są **sądy rejonowe** i działający przy tych sądach **komornicy**. Status oraz zadania komorników określa ustawa z 29.8.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 1277 ze zm.). Zakres czynności komornika, związanych z postępowaniem wykonawczym, wynika z art. 25 i 190 KKW. Administracyjnym organem egzekucyjnym jest naczelnik urzędu skarbowego (a także naczelnik urzędu celno-skrabowego – por. art. 179 § 5 KKS).

I. Naczelnik urzędu skarbowego

- 17 1. **Rola naczelnika urzędu skarbowego.** Pierwotnie komentowany przepis wskazywał w pkt 8 na urząd skarbowy jako organ postępowania wykonawczego. Stan ten uległ zmianie z dniem

1.7.2016 r., na skutek wejścia w życie AdmPodU, o czym zasygnalizowano już wcześniej (por. Nb 1). Przepis w nowym brzmieniu ujedynolicił nazewnictwo i indywidualizował zarazem odpowiedzialność w świetle praw przyznanych skazanemu w postępowaniu wykonawczym. Należy podkreślić, iż na mocy art. 44 AdmPodU użyte w art. 27, 30, 31, art. 187 § 1, art. 188 § 1–5, art. 190 § 2, art. 192 § 2, art. 193 § 2 oraz w art. 195a § 2 KKW wyrazy „urząd skarbowy” w różnych przypadkach zastąpiono od 1.7.2016 r. użytymi w odpowiednich przypadkach wyrazami „naczelnik urzędu skarbowego”. Zmiany w powołanych przepisach stanowiły konsekwencję rozwiązania statuującego naczelnika urzędu skarbowego jako organu postępowania wykonawczego. Identyczny przepis zawiera art. 31 pkt 1 ustawy z 16.11.2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r. poz. 1948 ze zm.), na podstawie której uchylono ustawę o administracji podatkowej. Wyodrębnienie w treści komentowanego przepisu naczelnika urzędu skarbowego wynika z podwójnej roli tego organu na gruncie KKW. Oprócz zadań egzekucyjnych, polegających na prowadzeniu egzekucji środka karnego przypadku i nawiązki na rzecz Skarbu Państwa według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (pkt 7), naczelnik urzędu skarbowego reprezentuje również Skarb Państwa w sprawach, o których mowa w art. 30 i 31 KKW.

J. Odpowiedni terenowy organ administracji rządowej lub samorządu terytorialnego

1. **Organy administracji.** Organy wymienione w art. 2 pkt 9 KKW wykonują m.in. czynności 18 związane z organizacją systemu wykonywania kary ograniczenia wolności oraz środków karnych (art. 56, 58, 179, 180, 181a § 1 i art. 182 KKW), a także z uczestnictwem społeczeństwa w wykonywaniu orzeczeń i pomocą w społecznej readaptacji skazanych (art. 40 § 3, art. 41 KKW).

K. Inny organ uprawniony przez ustawę do wykonywania orzeczeń

1. **Inne organy.** Wśród organów tych wymienia się m.in.: Kancelarię Prezydenta RP (art. 179 19 pkt 2 KKW), Policję (art. 10 § 1, art. 79 KKW), Żandarmerię Wojskową (art. 10 § 2 KKW), ABW (art. 10 § 3 KKW), Straż Graniczną (art. 10 § 3 KKW), organy właściwe w sprawach powszechnego obowiązku obrony (art. 12, art. 179 pkt 4 KKW), a także przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji, organizacji, kościołów i innych związków wyznaniowych oraz osoby godne zaufania (art. 39 § 1 KKW). Zaznaczyć trzeba, iż w odniesieniu do ostatniej z wymienionych grup chodzi o ich współdziałanie w wykonywaniu kar, środków karnych, kompensacyjnych, zabezpieczających i zapobiegawczych, w szczególności związanych z pozbawieniem wolności, oraz przypadku (por. uw. do art. 38 § 1 KKW).

Art. 3. [Właściwość sądów]

§ 1. Sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji, jest właściwy również w postępowaniu dotyczącym wykonania tego orzeczenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 1a. (*uchylony*)

§ 2. W sprawach zastrzeżonych w niniejszym kodeksie dla sądu penitencjarnego właściwy jest ten sąd penitencjarny, w którego okręgu przebywa skazany, chyba że ustawa stanowi inaczej. Sądem penitencjarnym jest sąd okręgowy.

§ 3. W stosunku do osób skazanych przez sąd wojskowy, w sprawach określonych w § 2, orzeka wojskowy sąd garnizonowy.

§ 3a. Na postanowienie w przedmiocie właściwości w postępowaniu wykonawczym zażalenie nie przysługuje.

§ 4–5. (*uchylone*)

Spis treści

	Nb		Nb
I. Wstęp	1–5	3. Problemy intertemporalne	3
1. Zmiany w zakresie regulacji	1		
2. ZmKKW z 20.2.2015 r.	2	4. Właściwość funkcjonalna	4